

TNC AKTUELLT

Tekniska nomenklaturcentralen
Box 5243
102 45 STOCKHOLM
Tfn 08-24 92 90

Årgång 22 (1980):2

REPRESENTANTFÖRSAMLINGENS ÅRSMÖTE

TNCs representantförsamling sammanträdde onsdagen den 23 april på Sveriges Mekanstandardisering, Jungfrugatan 10. Till mötet hade kommit ca 30 personer. Ordföranden professor Erik Ingelstam höll före sammanträdet öppnande ett minnestal över den bortgångne professor Erik Rudberg, tidigare ordförande i representantförsamlingen (se TNC-Akt 1979:6, s. 1)

Ordföranden tackade sedan styrelsen för dess arbete under 1979 och riktade ett särskilt tack till styrelseordföranden Lennart Holm för hans arbete med att söka en lösning på TNCs inre organisatoriska problem.

Församlingen antog som nya medlemmar fr.o.m. 1980:

Byggstandardiseringen
Svenska Elektriska Kommissionen
Sveriges Lantbruksuniversitet

Under punkten Övriga ärenden talade styrelseordföranden Lennart Holm om TNCs nya inre organisation (se TNC-Akt 1980:1). Han förklarade att han och personalen på kansliet i diskussioner kommit fram till att en lösning med ett kollektivt ledarlag skulle kunna ge organisationen en inre stadga med utrymme för utveckling och ansvar. Det innebar i praktiken att den nuvarande föreståndaren avstod från vissa befogenheter men hade kvar det administrativa ansvaret. Det

Representantförsamlingens årsmöte...	1
Nya publikationen.....	2
Norsk lantbruksterminologi.....	3
3RIP - en kort teknisk introduktion.	4
Notiser.....	4
Termfrågor i urval.....	5

kollektiva ledarlaget hade inom sig utsett en ordförande som skulle vara föredragande inför styrelsen.

I syfte att ändra på den hittillsvarande finansieringen, som också varit en av orsakerna till oron på TNC, hade diskussioner inletts med Delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning, DFI, Styrelsen för teknisk utveckling, STU, och Statens råd för byggnadsforskning, BFR, om en finansiering i form av program uppdelade i treårsperioder. Finansiärerna skulle stå för ca en halv miljon kronor vardera. Om medlemsavgifterna kunde höjas till ett motsvarande belopp skulle TNC

härigenom få en sammanlagd basfinansiering på ca 2 miljoner kronor. Utöver detta skulle TNC kunna söka projektanslag i viss omfattning. Lennart Holm ville betona att någon slutlig utformning av den nya basfinansieringen ännu inte fanns. Det han redogjort för var bara en skiss. När diskussionerna framskridit ytterligare kunde det vara motiverat att sammankalla församlingen till ett extramöte under hösten.

Omedelbart efter årsmötet följde en diskussion om Allmänspråk och fackspråk. Professor Sture Allén inledde.

Allén talade om att fackspråkets grammatik är densamma som allmänspråkets trots att vissa typer av strukturer kan vara överrepresenterade.

Terminologins språkliga område är enligt Allén en del av lexikologin och det visade han med hjälp av nedanstående bild.

Språkssystem (Lingvistisk kompetens)				Språkbruk (Stilistisk kompetens)	
Grammatik (inklusive textdynamik)		Lexikon			
Spontan	Normerat	Spontan	Normerat		
Allmänspråk					
Fackspråk			T		

Synonyma termer förekommer såväl i allmänspråket som i fackspråket. Allén gav exempel på synonyma termer i TNCs ordlistor och menade att det var ingen kritik att sådana fanns utan var i stället att se som en språklig rikedom.

Kontexten är av stor betydelse när det gäller förståelsen av ett ord. Formatoch stavfelkan t.ex. betyda olika saker i olika sammanhang. Någon en-entydig kontextberoende term finns inte, och det är en konsekvens av att termer är ord. För den skull skall man inte sluta att definiera termer.

Allén sade sammanfattningsvis att TNCs uppgift är att precisera betydelser hos vissa ord, som då kallas termer, och att auktorisera deras användning.

Efter Alléns anförande följde en livlig diskussion. Protokoll och referat från anförande och diskussion kommer att sändas till medlemmarna. Övriga intresserade kan i mån av tillgång beställa dessa handlingar på tfn 08-24 92 90.

NYA PUBLIKATIONER

TNC 73 Bergteknisk ordlista

Nyligen har utgivits en bergteknisk ordlista som täcker området brytning av berg från förundersökning via borrhning och sprängning till bergförstärkning och utlastning, inklusive de delar av arbetarskydd, ventilationsteknik, geologi och detonik som har betydelse för verksamheten.

Ordlistan innehåller ca 800 termer med definitioner på svenska och översättningar av termerna till engelska, franska, spanska, tyska, danska, norska och finska.

Terminologin är tillämpbar för både anläggningsverksamhet och gruvindustri och skall underlätta uppgörande och tolkning av kontrakt och andra handlingar inom området. Den fyller därjämte de andra krav på en TNC-ordlista som ställs av forskning, undervisning och dokumentation.

För vissa delar som berör det bergtekniska området tar ordlistan upp endast ett fåtal termer eftersom en mer uttömmande behandling ges i andra ordlistor. Geotekniska termer ingår i

TNC 59 Geoteknisk ordlista. Termer avseende hållfasthet ingår i TNC 68 Hållfasthetsordlista, termer avseende ventilation i TNC 69 Luftbehandlingsordlista och termer avseende geologi och stenindustri ingår i den senare under året väntade Geologisk ordlista.

Ansvarig för arbetet har varit en grupp bestående av:
Lars Corp, Arbetarskyddsstyrelsen
Tomas Franzén, Stiftelsen Bergteknisk Forskning
Torbjörn Hahn,
Fortifikationsförvaltningen
Tore Hallenius, WP-system AB
Tord Lindahl, Svenska Byggentreprenörsföreningen
Erik Sundström, TNC, sammankallande

Adjungerade till gruppen har varit
Gert Bjarholt, Stiftelsen Svensk Detonikforskning
Sven E Ericson, Skånska Cementgjuteriet
Rune Gustafsson, Norabel AB
Roger Holmberg, Stiftelsen Svensk Detonikforskning
Åke Kallin, Atlas Copco AB
Björn Kihlström, Nitro Consult AB
Ove Stephansson, Luleå högskola
Curt Westlund, Svenskt Stål AB

Statens råd för byggnadsforskning, BFR, och Svenska Gruvföreningen har genom bidrag möjliggjort arbetet vartill kommer det omfattande arbete som arbetsgruppen nedlagt och som borgar för verkets kvalitet.

Bergteknisk ordlista innehåller 306 sidor och kostar ca 135 kr.

NORSK LANTBRUKSTERMINOLOGI

Nyligen har Nemnda for Norsk landbruksordbok publicerat en landbruksordlista i två band (584 plus 402 sidor, format 21 x 27 cm) med ca 25 000 uppslagsord från bl.a. följande områden (där områden med största antalet termer kommer först):

botanik	husdjurslära
växtskydd	kemi
växtodling	zoologi

teknik	skogsbruk
biologi	geologi
byggnadslära	djurmedicin
fysik	ekonomi
mejerilära	hydrologi
landskapsarkitektur	biskötsel
juridik	lantmäteri
meteorologi	matematik
fiske	jakt
lantbrukshistoria	renskötsel

Huvudbandet innehåller uppslagsord på nynorska och bokmål samt definitioner på norska och utländska term motsvarigheter på danska, svenska, isländska, engelska, tyska och samiska. I registerbandet ingår förutom de nämnda språken även finska termer och ett register över de vetenskapliga benämningar som används i huvudbandet. De svenska termernas stavning har granskats av Svenska språknämnden.

Huvudredaktör för arbetet har varit docent Magne Rommetveit.

Ordboken har databehandlats och fotosatts som ett led i ett försök att vinna erfarenheter av databehandling av ordlistor. Detta innebär att ordlistan även föreligger tillgänglig i en upper, vilka motsvarar de arbetsområden i vilka lantbrukshögskolan är indelad. För att spara plats har man i definitionerna hänvisat till en rad rubriker som motsvarar dessa områden. I huvudsak ger ordlistan en biologisk-naturvetenskaplig-teknisk syn på dagens lantbruk. Termer med i huvudsak endast historiskt intresse har därför ej kunnat beredas plats.

3RIP - EN KORT TEKNISK INTRODUKTION

I förra numret av TNC-Aktuellt kunde vi berätta om det senaste steget i system TERMDOKs utveckling. Med hjälp av en ny databashanterare (av upphovsmännen döpt till 3RIP) har vi inlett arbetet att bygga upp en termbank med gällande TNC- och SIS-terminologi. Banken kommer att vara tillgänglig via telenätet för terminalanvändare som träffat avtal med TNC. Vi planerar att fortlöpande informera TNC-Aktuellt's läsare på punkter som vi bedömer vara intressanta. Denna gång redogör vi för några principiella tekniska särdrag hos 3RIP.

Grundtanken bakom en databashanterare av 3RIPs typ är följande. Antag att vi har en större mängd textdata, lagrad i maskinläsbar form t.ex. som en textfil på ett skivminne. Antag vidare att datamängden är indelad i ett antal likartat uppbyggda mindre enheter, i poster. Genom att låta ett särskilt program läsa textfilens alla poster och kopiera deras innehåll på ett visst, omorganiserat sätt kan vi skapa ett slags register till textfilen (som vi därmed döper till basfil). Under denna process, inverteringen, placeras söksträngar (vanligen enskilda ord) från basfilen i en inverterad fil tillsammans med uppgifter bl.a. om i vilken post söksträngen förekommer. Tillsammans med ett särskilt sökprogram är vår basfil och inverterade fil en databas. Sökprogrammets förnämsta egenskap är att den mycket snabbt kan jämföra den inverterade filens innehåll med ett sökord som en terminalanvändare tillför systemet och lämna besked om resultatet av jämförelsen (t.ex. i form av antal träffar). Innehåller basfilen terminologiska data säger vi att databasen är en termbank, bestående av termposter.

I 3RIP kan flera databaser kombineras i ett gemensamt sökfilssystem (som också innehåller en speciellt vokabulärfil; mer om den vid ett annat tillfälle). I sökfilssystemet kan de ingående databaserna hållas tillgängliga för sökning samtidigt.

Databaserna kan vara av likartat slag (dvs. man hade utan tekniska olägenheter kunnat sammanföra dem till en enda bas, t.ex. i fråga om olika årgångar av bibliografiska referenser eller termbanker med skilda upphovsrättshavare) eller av skilda slag (där en gemensam bas svårligen hade kunnat skapas, t.ex. en termbank och en bibliografisk bas). För 3RIP-användaren står det fritt att med enkla kommandon (STANG och ÖPPNA) komponera den uppsättning databaser som han vill undersöka samtidigt med sina sökorder. En intressant kombination är just en bibliografisk och en terminologisk bas, där den senare med sitt innehåll av definierade termer och termrelationer skulle kunna bli ett stöd för dokumentationssökarens arbete i den bibliografiska basen.

Standardiseringskommissionen planerar att låta sin databas REGIS (med bibliografiska data om svensk standard) bäras av 3RIP. Därigenom ser TNC och SIS möjligheten att låta REGIS och termbanken ingå i samma sökfilssystem. Den tekniska lösningen är varken utredd i detalj eller provad i praktiken, men idén förefaller fullt möjlig att förverkliga.

NOTISER

Besök på TNC

TNC hade den 28 april besök av dr Eva Ruzsiczky från Budapest, Institutionen för språkvetenskap vid universitetet för allmänna vetenskaper. Hennes besök gällde i första hand att få information om hur TNC tillämpar datamaskinella metoder vid utarbetandet av tekniska ordlistor. Hon arbetar för närvarande med ett projekt som avser boskapsskötsel, men tillämpar endast konventionella metoder. Dr Ruzsiczky åtföljdes vid besöket av dr Eva Martin från tyska institutionen vid Stockholms universitet. Gästerna fick information om system TERMDOK och deltog också vid en demonstration av sökning i den termbank som TNC håller på att bygga upp i datasystemet 3RIP.

Besök från Manchester

Vid University of Manchester, Institute of Science and Technology, finns sedan några år en institution för datalingvistik. Den leds av professor J C Sager, som av British Library fått projektmedel för att göra en förstudie till en terminologisk databank i Storbritannien. Förstudien inleds med faktainsamling från befintliga termbankar, däribland TNCs. Av den anledningen besökte en av professor Sagers medarbetare, John McNaught, TNC den 19 maj. Mr McNaught diskuterade ingående med TNCs personal olika tekniska och administrativa frågor som anknöt till termbankar. TNC demonstrerade termbankshantering såväl i den interna utrustningen som i databassystemet 3RIP.

TERMFÖRFRÅGOR I URVAL

Termförfrågorna inleds med två frågor som har diskuterats i Språkvårdsgruppen, en arbetsgrupp för språkvårdssamverkan med representanter för Svenska språknämnden, Svenska Akademien, SIS - Standardiseringskommissionen i Sverige, TNC och Samarbetsorganet för språkvård inom de statliga myndigheterna.

Språkvårdsgruppen avser att behandla aktuella allmänspråkliga och fackspråkliga frågor för att sedan utnyttja de deltagande organisationernas samlade tyngd vid spridning av rekommendationerna. Läsekretsen är välkommen med förslag till sådana aktuella språkfrågor.

Fråga: Är orden ^{*}massa och ^{*}vikt synonymer?

Svar: Ja, de bör kunna behandlas som synonymer och det språkliga sammanhanget får avgöra rekommendationen av deras användning. Det finns minst lika många risker för missförstånd förknippade med ordet massa som med vikt. I TNCs Pappersordlista rekommenderas t.ex. endast uttrycket försäljningsvikt (för en särskild vikt hos massa).

Fråga: Vilket av orden ^{*}syre-oxygen, ^{*}väte-hydrogen, ^{*}kväve-nitrogen skall

man välja?

Svar: Orden skall behandlas som synonymer. Konsekvens i ordvalet bör eftersträvas men bör inte bli ett hinder för att välja en mer allmänt spridd term, t.ex. hydrogen väljs genomgående i en text, men termlydelsen väteförsprödning lämnas oförändrad om den har ett allmänt accepterat bruk för en viss betydelse inom sakområdet.

Fråga: Man talar inom t.ex. matematik och logik om enstelliga, tvåstelliga, trestelliga osv. tabeller. Kan man då också säga "tabeller med olika ställighet"? (tabeller)

Svar: Adjektivet trestellig kan jämföras med adjektiv som treatomig, treskeppig (kyrka), treradig, trestavig. Dessa ord bildas genom en konstruktion av sammansättning och avledning med suffixet -ig; några självständiga adjektiv atomig, radig, stavig, existerar ju normalt inte.

Den vanligaste betydelsen hos suffixet -ig är "som kännetecknas av, är försedd med". Stenig, rutig, flitig, kan alltså översättas med "som kännetecknas av eller är försedd med sten, rutor, flit". Atomiga molekyler behöver man knappast tala om - det är bara i förening med ett räkneord som "atomigheten" blir intressant. Ställig är intetsägande utan räkneord. Det kan hävdas att ställig är ett element för ordbildning som har tunn egen betydelse - det används när någon vill bilda ett adjektiv till ett räkneord. Treig och sjuig undviker man, men treställig och sjuställig går bra. Den egentliga innebörden ligger i tre och sju.

Ingen talar väl om "molekyler med olika atomighet". Man föredrar att säga t.ex. "molekyler med olika antal atomer". På liknande sätt borde "tabeller med olika ställighet" undvikas till förmån för en precisering såsom "tabeller med olika antal gällande siffror".